

La muntanya de Llivia. Pasquers i bestiar fora del terme i frontera enllà

Aquesta és la característica que tenen els pobles que eren, i són de la Cerdanya, que tenien les pastures a dalt la muntanya del Carlit des de fa més de mil anys.

La muntanya de Llivia ha passat les vicissituds que passen les muntanyes quan són cobejades per molts.

Quan revisem les actes veiem que hi ha moltes referències a conflictes, plets, litigis i maldecaps. El que s'ha hagut de batallar per tenir uns drets que ja tenien a la muntanya del Carlit, dit en general. Puigcerdà tenia les seves trifulques amb Llivia i amb altres pobles cerdans.

L'any 1117 va morir Bernat Guillem, el darrer comte de Cerdanya. Els monestirs de Poblet i Santes Creus es varen repartir les possessions comtals de la muntanya de Carlit. Les parròquies cerdanes en varen obtenir drets de pastura, d'herbatge i de carboneig. El 26 de maig del 1198, Puigcerdà va comprar al monestir de Poblet la seva part, i el 4 de març del 1332, va comprar-ne la seva al monestir de Santes Creus.

El 31 de març del 1715, per fer front a deutes derivats de la Guerra de Successió, Puigcerdà va haver de vendre la muntanya de Carlit per 2.000 lliures al veguer de la Cerdanya francesa, François Sicart, i van començar les queixes dels comuns de Dorres, Angostrina, Vilanova de les Escaldes, Odelló, Vià, Palau, Oveja, Ix, Naüja, Caldegues, Ur i Llivia.

L'1 de juny del 1842 es van delimitar, a causa de les contínues queixes dels comuns, les seves parts amb els corresponents drets de pastura, herbatge i llenya.

L'11 de gener del 1853 els cerdans Josep Ramonatxo de Porta, Andreu Vilalta d'Angostrina i Bonaventura Palau de Vilanova de les Escaldes van comprar als hereus de François Sicart la muntanya de Carlit.

El 1865 varen començar els conflictes a causa de la fragmentació de la muntanya per les posteriors vendes de porcions que fan aquests propietaris. Els comuns es queixaven pels impediments dels seus drets d'ús.

Jordi Pasques i
Canut, escriptor

L'any 1865 l'administració francesa va delimitar la muntanya de Carlit en dues àrees: l'Alt Carlit i el Baix Carlit. Dorres i Angostrina es queixaven de les molèsties ocasionades pel dret de passatge del bestiar cap a la muntanya.

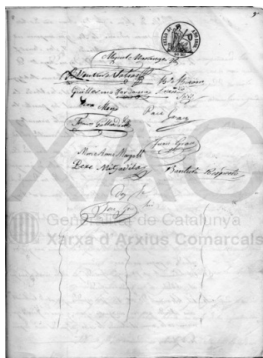
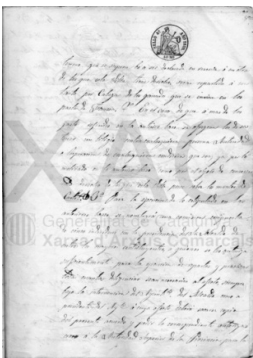
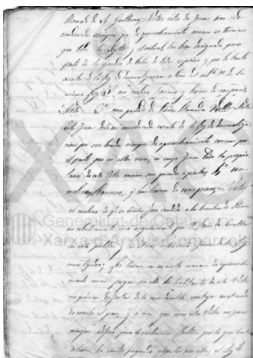
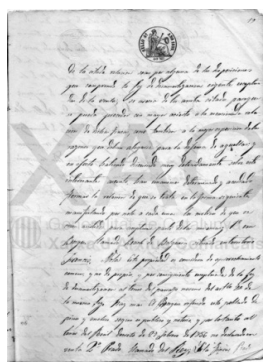
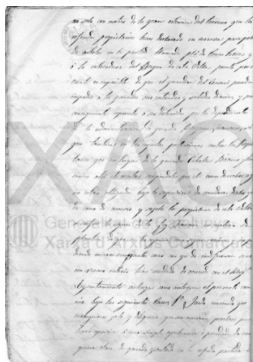
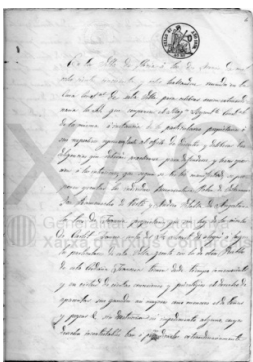
El 16 de maig del 1877 l'Alt Carlit és comprat pel departament dels Pirineus Orientals per 40.880 FF.

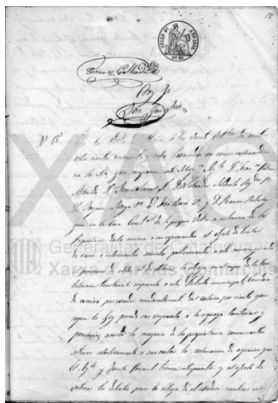
El 22 de gener del 1879, després d'un procés de subhasta, dos comuns, Odelló i Ur, més la vila de Llivia, adquiren la propietat indivisa del Baix Carlit per un preu de 91.500 FF. La resta de comuns no disposaven de diners i no varen acudir a la subhasta.

El mes de maig del 1882, a l'hora de marcar el bestiar de Llivia per pujar a la muntanya, l'alcalde, Miquel Maranges, va dir que no el marcarien, ja que en haver adquirit la muntanya, els de Llivia ho podien fer com vollessin.

El 5 de juny del 1883, en Miquel Maranges va dipositar 18.263 FF en concepte de compra de la part de Llivia, però el 5 de maig del 1885, el Tribunal d'Apel·lacions de Montpeller va declarar Miquel Maranges no propietari.

Finalment el 31 de desembre del 1900 es va açar l'acta de repartiment de les tres parts: Odelló, Ur i Llivia, que s'adjunta a continuació.

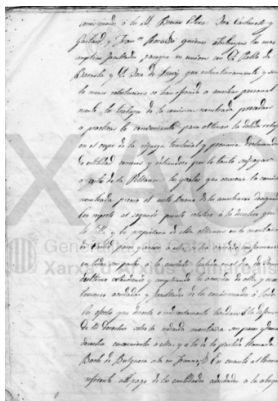

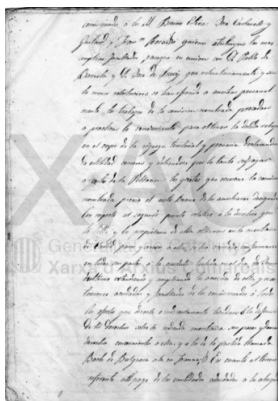
Sant Martí d'Envals

Camí cap al Prat de les Àligues

Pont dels Empredrats

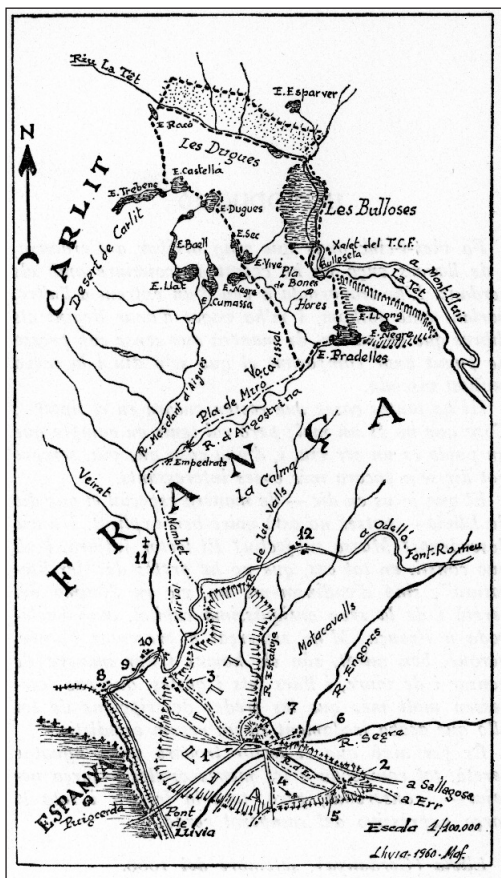
Vall d'Angostrina, i al darrere les Bulloses. En aquests prats és on de sempre hi ha hagut el dret de pastura, i de fer llenya de tots aquests boscos.

Mirant cap al nord

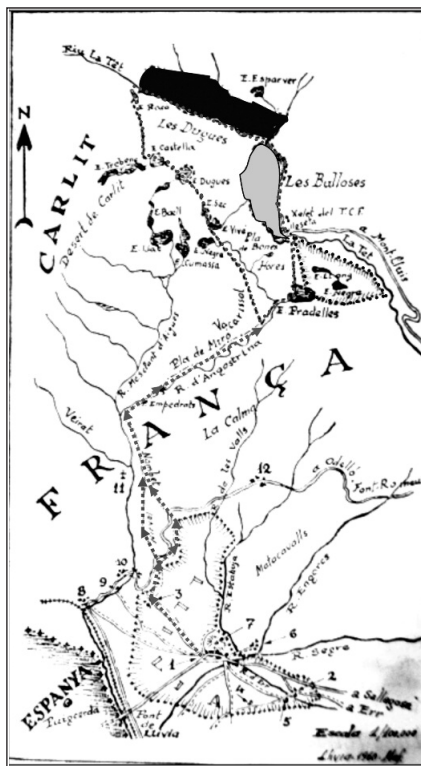
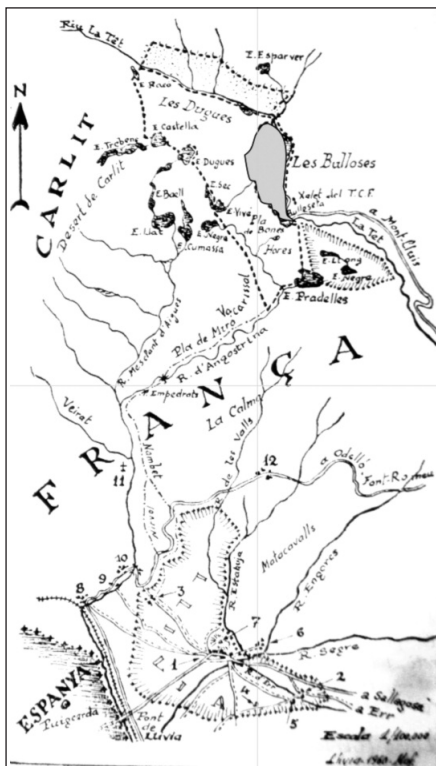

La barrada de les Bulloses al riu Tet

Mapa de Llívia i la seva projecció

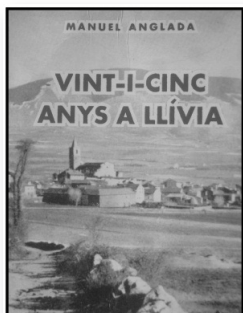

El mateix mapa assenyalant el barratge de les Bulloles, el terreny cedit per França, i els dos camins alterns de pujada a les pastures

El 1903 després d'haver-hi la partició als tres comuns el govern francès va necessitar energia elèctrica per al tren groc, i als patamolls de les Bulloles varen voler-hi fer un pantà amb una central elèctrica. En ser l'obra declarada d'interès públic es va témer que l'Estat francès voldria expropiar el terreny però gràcies a les negociacions del president del Consell General dels Pirineus Orientals, M. Brousse, i l'alcalde de Llivia, Guillem Jordana, es va arribar a un acord d'intercanvi de terrenys: Llivia cedia la propietat de la Bullosa d'unes 66 hectàrees a canvi d'un terreny conegut com a Coma de la Grava i Solà de Coma, al nord i continuació de les Bulloles, d'unes 200 hectàrees, amb menys herba però que triplica les hectàrees cedides.

En Manuel Anglada i Ferran, que va néixer a Maçanet de la Selva el 1918 i morí a Andorra la Vella el 1998, va viure a Llivia del 1937 al 1962. Va publicar el llibre *Vint-i-cinc anys a Llivia. Estampes de la Cerdanya*.

Editorial Selecta, 1962, que va ser reeditat posteriorment a Editorial Andorra, 1986. Si volem llegir coses sobre Llívia aquest llibre parla de llengua, costums, cases, i parla de tot el que se sabia el 1962.

Llegiré un trosset sobre el procés del camí de la vacada cap a les pastures que, a més de ser ric en continguts, està escrit amb la seva prosa, tan bonica.

“A primers de juny, quan les altes soledats verdegem, el bestiar ja frisa per anar al Carlit. Els pagesos també impacients, tan aviat com tenen les guies visades –unes permisos especials, ja que la muntanya de Llívia es troba en terreny francès, lluny del terme municipal, i posat el vist-i-plau dels serveis veterinaris

(per al vacum, cal haver vacunat contra la glossopeda o febre aftosa), llavors els pagesos es fan preparar una bona berena per la mestressa i, amb el sarró ben proveït, engeguen el bestiar costes amunt.

El bestiar no sol pas tornar enrera, ans al contrari; les vaques velles es recorden del camí; això no vol dir que, tot pujant a frec dels camps, no s’hagi d’aquissar un gos sobre una bèstia llaminera que s’haurà ficat dins un camp d’userda.

A la matinada, a voltes nit encara, el sorollós dringar de les esquelles, els brams dels vedells rerassagats i els de sa mare que els reclama, els crits dels pagesos, el lladruc sec del gos t’atura, amatat a plaure a l’amo, i els bruels del vailet, fan un concert rústec de meravellosa vitalitat.

- Ja ve l’estiu; ja ve el bon temps. El bestiar ja puja a la muntanya...

Els escamots se succeeixen, i l’aldarull que promouen fa impossible dormir. És preferible de llevar-se i afegir-se al qui passen, i acompanyar-los un tros, i després quan el sol escampa la tebior sobre la plana, torneu a casa satisfet de la passejada matinal.

Una gran part de la vacada i de l’eugassada surt els primers dies. El restant va pujant a la muntanya segons conveniència del pagès.

Com que Llívia i el seu terme constitueixen una illa dins França, com és sabut, cal travessar terreny francès per anar a la muntanya, que també està enclavada dins França.

La vacada segueix cada any alternativament dos camins distints: el principal, sempre el mateix, que va fins a la carrerada (una carrerada recordem que és un camí ramader) del Tudó, i d’allí neix la bifurcació: els anys senars, cal passar pel Camí de les Sorres, i els anys parells, pel camí de l’Home Mort. Ambdós conflueixen al lloc dit Roc dels Escobills, a la Cadira del Capellà. A mitja falda de la serra de Nambet (en docuemnts vells, “d’En Bet”, paral·lelament a Castellar de n’Hug –Hug de Mataplana- que encara hi ha qui escriu, erròniament, Castellar de Nuc).

Aquesta alternança de camins es fa perquè la ramada inevitablement s’estén per les vores i perjudica els conreus. Ara bé, com que ací el conreu de la terra és alternat any sí, any no, amb guaret, es fa coincidir el guaret als paratges per on ha de passar la vacada. Això seguirà així fins que l’administració francesa construeixi un camí fix, d’amplada vol-

guda, per tal que la vacada pugui passar sempre pel mateix camí, sense perjudici per als coreus veïns. Aquest camí, encara ens el deuen.

Una vegada la vacada arriba al Roc dels Escobills, travessa el vessant de Nambet pel mig i surt més amunt de l'ermita romànica de Sant Martí d'Entrevalls (o d'Envalls), una joia que té l'interior enrunat completament i que serveix de corral d'ovelles."

De fet hores d'ara ja està restaurada.

"El camí ramader de la muntanya de Llivia passa pel Prat de les Ànimes, segueix vorejant el riu d'Angostrina, que baixa escumejant i brunzent, passa pel Cap de l'Home sobre el Pont dels Empedrats, deixant a l'esquerra el torrent de Mesclant d'Aigües, que baixa estimbant-se follament encaixonat entre roques, i surt al Pla de Miró (antiquíssim alou del comte Miró de Conflent). A partir d'aquest pla, hi ha pastures a banda i banda, i la ramada puja lentament esbrotant l'herba tendra saborosa i novella. Els pagesos, mossos i vailets, aprofiten l'estona esmorzant i fent el tragué.

Després tots plegats van fent via cap al Vacarissal, un toponímic de significat prou evident i que en el pla parcel·lari francès figura amb el de Bac-Irisat, molt poètic tanmateix, però fals. Allí ja comença pròpiament la muntanya de Llivia en el nom dit de la Creu, que és una creu de senyal de límit.

El bestiar resta de moment per aquells paratges, Mollet, Pla de Bones Hores, llocs propers a la barraca dels pastors a frec de l'estany de Pradelles, a la barraca que porta pintada a la façana amb lletres ben dibuixades "Castel du Lac". Una vegada arribats a la barraca, els pagesos fan a mans dels pastors unes notes amb la ressenya de l'escamot. Els pastors vaquers 'estudien' el senyal de cada cap de bestiar, que porta amés el colar de freixe amb les inicials del propietari i l'esquella consegüent, i a continuació es fa càrrec dels donatius en espècies que fa el pagès al vaquer. Són les vitualles que han sobrat de la berena del camí i que la mestressa previsor ha preparat copiosament."

Agraïments

Arxiu Comarcal de Cerdanya

*Manuals de Corts 1858. Ajuntament de Llivia

*Fons Jacques Bernola

Jaume Riba i Sabaté

*Fotografia de Manuel Anglada i Ferran

S. Garçon, C. Miró, V. Pasques, J. Quílez i Mata